

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ: СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ**

Колективна монографія

Тернопіль – 2019

УДК 378:373.2/3.011.3-051]:37.014.3(477)"20"

П 32

Рецензенти:

Гавриш І. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної підготовки початкової та дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Мешко Г. М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Чепіль М. М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

*Рекомендовано до друку вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(протокол № 3 від 22 жовтня 2019 року).*

Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування : колективна монографія / за ред. В. М. Чайки, О. І. Янкович. – Тернопіль : Осадца Ю. В., 2019. 232 с.

ISBN 978-617-7793-17-4

У монографії обґрунтовано стратегії реформування підготовки майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти у контексті реалізації концепцій Нової української школи, розвитку педагогічної освіти. Висвітлено інноваційні підходи до організації освітнього процесу в університетах України та зарубіжних країн.

Адресується вчителям і вихователям закладів початкової та дошкільної освіти, науково-педагогічним працівникам, студентам закладів вищої педагогічної освіти.

УДК 378:373.2/3.011.3-051]:37.014.3(477)"20"

ISBN 978-617-7793-17-4

© Колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	9
МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ <i>Катерина Біницька, Олександра Янкович.....</i>	<i>9</i>
ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ <i>Галина Одинцова.....</i>	<i>16</i>
ЕКОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ РЕФОРМ <i>Ганна Чайковська.....</i>	<i>26</i>
ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ <i>Ірина Жаркова.....</i>	<i>37</i>
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ <i>Зіновій Онишків</i>	<i>47</i>
РОБОЧИЙ ЗОШИТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ <i>Надія Васильківська.....</i>	<i>59</i>
ЕТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ <i>Валентина Матіяш.....</i>	<i>69</i>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО СТВОРЕННЯ ЕҐАЛІТАРНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ <i>Оксана Кікінежді</i>	78
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ <i>Ольга Кізь</i>	91
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ У ФІНЛЯНДІЇ ТА СІНГАПУРІ <i>Олександра Янкович</i>	107
INNOVATIVE MEANS FOR THE FORMATION OF FOREIGN COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS <i>Olha Turko</i>	118
УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ <i>Марія Бойко</i>	126
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	137
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ <i>Володимир Чайка</i>	137
ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>Оксана Писарчук</i>	155
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ПРИРОДОЮ <i>Тетяна Гладюк, Микола Гладюк</i>	169

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ГЕНДЕРНА ПЕДАГОГІКА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА» <i>Світлана Вихор</i>	180
ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ <i>Ірина Кузьма</i>	190
ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ <i>Тетяна Рожко-Павлишин</i>	200
PREPARATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS TO THE IMPLEMENTATION OF «ANJI PLAY» EDUCATIONAL PRACTICE IN THE TRAINING PROCESS DURING REFLECTION WORKSHOPS <i>Kateryna Kruty, Larysa Zdaneych, Olena Demchenko, Olha Demianenko</i>	209
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	229

Світлана Вихор**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ
«ГЕНДЕРНА ПЕДАГОГІКА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»**

Ознакою рівня демократичності суспільства є рівноправність статей і повноцінний особистісний розвиток кожної людини. На етапі входження України в європейське співтовариство та в період трансформації суспільства забезпечення гендерної рівності є однією з 17 основних цілей сталого розвитку до 2030 р., які одночасно були прийняті Україною разом із 193 державами-членами ООН у вересні 2015 р. Незважаючи на потужне законодавче забезпечення в Конституції України та низці антидискримінаційних законів, назріла необхідність у соціально-психологічних змінах, які знаходять своє відображення у традиційних гендерних орієнтаціях та стереотипах. Тому розробка, теоретичне обґрунтування і впровадження гендерно-освітніх практик у ЗВО для подальшої реалізації у дошкільній, середній і професійно-технічній освіті є стратегічним напрямком державної гендерної політики та реалізації Концепції Нової української школи. Саме вчитель, вихователь повинні стати пропагандистами ідеології рівних прав і можливостей статей.

Гендерна рівність є одним із основних напрямків удосконалення національної системи освіти, що визначені у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», стратегії упровадження рівності статей і недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2021», де окреслено системне законодавче поле з метою створення рівних можливостей для жінок і чоловіків, визначення шляхів реалізації гендерного підходу в зазначеній сфері відповідно до світових демократичних засад, подолання гендерної асиметрії та нерівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Активне впровадження гендерних курсів у зміст підготовки педагогічних працівників супроводжується труднощами, пов'язаними

із неоднозначним трактуванням гендерної термінології, її змістовного наповнення. Перешкодою до реалізації гендерного підходу є також стереотипізація свідомості освітян, фемінізація педагогічних колективів, отже, актуалізуються проблеми формування гендерної компетентності майбутніх фахівців, передусім дошкільної освіти [Вихор С. Т., Кізь О. Б., Кравець В. П., Кікінежді О. М., 2010, с. 107–109].

У контексті доцільності підготовки студентів до гендерного виховання В. Кравець зазначає: «Ефективність набуття студентами гендерних компетентностей залежить не лише від їх готовності до виконання гендерних ролей в період трансформаційних змін у суспільстві, а й від готовності проводити просвітницьку роботу у майбутній професійній діяльності. Тому розробка концептуальних засад формування гендерної культури молоді, виявлення умов інтегрування гендерно чутливого підходу у зміст вищої школи є надзвичайно важливим завданням в контексті сучасної педагогічної парадигми, модернізації освітньої системи та подальшого розвитку вітчизняної гендерології на шляху побудови в Україні паритетної демократії» [Кравець В. П., 2013, с. 19–20].

У ТНПУ імені Володимира Гнатюка ще у 2005 р. до навчального навантаження психолого-педагогічного факультету було включено предмет «Гендерна педагогіка», на спеціальності «Дошкільна освіта» курс було впроваджено у 2015 р. Його завданнями є:

- формування «гендерного кута зору» студентської молоді;
- вивчення педагогічних аспектів процесу гендерної соціалізації дітей обох статей та її вплив на становлення гендерної ідентичності індивідів;
- врахування особливостей дошкільного віку у процесі впровадження гендерної парадигми у педагогічну теорію та практику;
- розширення індивідуальних можливостей для самореалізації;
- виявлення й обґрунтування у виховному процесі психологічних відмінностей між дівчатками і хлопчиками [Кравець В. П., 2003].

Тривалий досвід викладання курсу на засадах суб'єкт-суб'єктного спілкування засвідчує зростання інтересу студентів до гендерних проблем, сприяє пом'якшенню гендерних стереотипів та культурних обмежень. Завдяки цьому відбувається трансформація знань у переконання та їх перенесення у практичну діяльність. Усвідомлення гендеру як соціально сконструйованого феномена, що визначається культурою, сприяє інтеграції гуманітарних знань навколо гендерної проблематики, стимулює застосування індивідуального підходу та інтерактивних технологій у процесі навчання.

Проблема врахування гендерної складової в освітньому процесі загальноосвітньої школи була предметом дослідження багатьох науковців: В. Агєєвої, Т. Булавіної, В. Гайденко, Т. Говорун, І. Грабовської, Т. Дороніної, О. Кізь, О. Кікінежді, В. Кравця, О. Луценко, І. Предборської, О. Семиколенової та інших вчених. В. Гурєєва, Т. Туркот досліджували формування гендерних компетентностей в дошкільників [Формування гендерної компетентності дошкільників, 2012]. Т. Говорун, О. Кікінежді, І. Шульга, Г. Жирська, І. Гречин та ін. – впровадження гендерних підходів у дошкільну та початкову освіту [Гендерні стандарти сучасної освіти, 2010, с.5-75; Кікінежді О. М., Говорун Т. В., Шульга І. М., 2015]. Антидискримінаційним методам виховання дітей дошкільного віку присвячене дослідження Л. Дерман-Спаркс [Дерман-Спаркс Л., 2002].

Проте гендерне виховання дошкільників недостатньо представлене у дисертаційних дослідженнях сучасних науковців. Визначальне значення у самоідентифікації дітей відіграють сім'я, дошкільні заклади, найближче оточення дитини. Саме в умовах педагогічної взаємодії у ЗДО можна створити умови для максимального розкриття та реалізації здібностей дівчаток і хлопчиків.

На думку психологів (О. Кононко, Р. Павелків, Т. Піроженко, Т. Поніманська, Т. Прищепа та ін.), сьогодні заклад дошкільної освіти перестає бути «школою для маленьких» і поступово перетворюється на справжній «інститут соціалізації», основне призначення якого – бути посередником між дитиною як мікрокосмом і широким світом як макрокосмом, у який їй належить гармонійно увійти.

О. Кононко розглядає життєву компетентність як нову освітню стратегію, що змінює мету навчально-виховного процесу, спрямовує зусилля педагогів на створення сприятливих умов для того, щоб дитина оволоділа наукою і мистецтвом життя [Кононко О. Л., 2009, с. 4].

Як зазначають науковці, гендерний підхід в дошкільних закладах передбачає перш за все пом'якшення і переборення тих стереотипів, які заважають успішному розвитку індивідуального потенціалу дитини; зосередження уваги дорослих на тому, щоб поведінка дитини більше залежала від її особистісних здібностей, можливостей, ніж від необхідності вести себе «як потрібно». Впровадження гендерного підходу в дошкільну освітню ланку сприяє розвитку гармонійної партнерської взаємодії між статями, вихованню їх в дусі толерантності, забезпечує набуття дитиною гендерної компетентності як важливої складової життєвої компетентності [Кікінежді О. М., Говорун Т. В., Шульга І. М., 2015, с. 62].

Гендерна соціалізація, як процес засвоєння дитиною гендерної ролі, значною мірою визначається позицією батьків та соціальними інститутами, особливо ЗДО, що виконують функцію передачі соціокультурних норм і цінностей. Досліджували процес гендерної соціалізації Т. Говорун, П. Горностай, О. Кікінежді, В. Кравець, Т. Мельник, Т. Титаренко та інші вчені. Впливу сім'ї на процес засвоєння дитиною гендерної ролі присвятили наукові праці В. Заслуженюк, В. Романова, Л. Столярчук, В. Семиченко, Т. Таранова та ін.

У процесі викладання звертаємо увагу студентів на те, що гендерна соціалізація є двобічним процесом. Він включає в себе, з одного боку, засвоєння індивідом досвіду соціальної взаємодії відповідно до статевої належності через входження в соціальне середовище, а з другого боку – процес активного відтворення системи соціальних зв'язків індивідом внаслідок його активної діяльності та включення у соціум. Лише повне і глибоке усвідомлення студентами гендерних проблем, на нашу думку, може забезпечити ефективне впровадження принципів гендерної рівності у професійну діяльність, позбавити її стереотипізації. Вихователь, як взірць для наслідування, не може проповідувати одні цінності, будучи носієм інших.

Перший соціальний світ дитини – це її батьки. Вони конструюють гендерні ролі дітей через стиль спілкування, манеру поведінки, одяг, ставлення, вибір іграшок та дитячої літератури. Гендерні ролі батьків є

взірцем поведінки для дітей, які формують власну гендерну ідентичність згідно з батьківськими моделями.

Проаналізувавши значну кількість досліджень, Т. Говорун та О. Кікінежді стверджують, що «стилі виховання хлопчиків і дівчаток у батьківській сім'ї мають суттєві відмінності. Стосовно синів він демократичніший, орієнтований на самостійність, самовизначення дитини в діяльності; стосовно дочок – більш опікуючий. Унаслідок цього в дівчаток закріплюються риси залежної, підпорядкованої поведінки, орієнтація на сторонню підтримку» [Говорун Т., Кікінежді О., 2004, с. 152–153]. Для багатьох родин першою дитиною є бажаний хлопчик. Це зумовлено традиційним уявленням про вищу соціальну цінність чоловіків порівняно з жінками. Батьки більше стурбовані, якщо хлопці поведуться як «мамینی синочки», не звертаючи особливої уваги на неслухняну поведінку дівчат. Подібне стосується вибору одягу: для хлопчиків – за кольором і стилем вбрання має відповідати статі, тоді як для дівчат – не обов'язково. Одяг хлопчиків має бути зручним, не обмежувати їх діяльність; у дівчаток – він часто претензійний, прикрашений великою кількістю елементів, які не дозволяють вільно рухатися.

Провідною діяльністю дитини в дошкільному віці є гра, яка може організовуватися дорослими по-різному, залежно/незалежно від статі. Найсприятливіший вік для соціалізації дітей через гру охоплює два періоди: перший, коли провідною діяльністю є предметно-маніпулятивна діяльність (1–3 роки), та наступний, упродовж якого провідною діяльністю виступає сюжетно-рольова гра (3–6 років).

Узагальнивши дані психологічних досліджень, Е. Маккобі та Д. Рабл зробили висновок, що ігрове спілкування має яскраво виражені гендерні переваги. До двох років вибір ігрового партнера власної статі малопомітний, пізніше малюки більше спілкуються з одностатевими дітьми. Ці пріоритети простежуються чіткіше на третьому році життя спочатку в дівчат, а потім у хлопців. До 5 років ці переваги вже встановлені однозначно. Із формуванням гендерної ідентичності ігрове спілкування дітей, як і емоційна прихильність, все більше диференціюються за статтю. К. Джеклін та Е. Маккобі у своєму лонгітюдному дослідженні доводять, що у 4,5-річних дітей одностатеві ігри відносяться до різностатевих як 3:1, а у віці 6,5 року – як 11:1. Крос-культурні дослідження підтверджують, що ця тенденція спостерігається в

різних культурах, незалежно від ступеня їх розвитку і має схильність збільшуватися з віком.

Важлива роль в організації ігрової діяльності належить батькам. Вони забезпечують ігровий простір, можливість взаємодіяти з іншими дітьми, а також іграшки, які часто вибираються ними відповідно до статі дитини. Зазвичай, дівчаткам забороняють гратися солдатиками, пістолетами; хлопчикам – дитячим посудом, ляльками. Іграшки для дівчат найчастіше пов'язані з домашнім світом, вимагають посидючості, стереотипних дій, обмеженого простору; хлопчикам більше купують ігри, які розвивають фантазію, пошукову активність, сприяють змагальним та командним діям. Дитячі супермаркети чітко розмежовують світ дівчат та хлопців через гендерне маркування іграшок та одягу. Наведені приклади свідчать, що з раннього дитинства у дітей, залежно від статі, формується дихотомія чоловічого/жіночого, закріплюються якості особистості, які відповідають нормативним уявленням маскулінності/фемінності: у хлопчиків – активність, наполегливість, кмітливість, впевненість у собі; у дівчат – поступливість, залежність, пасивність.

Культурні традиції є визначальним чинником у вихованні, проявом владних взаємовідносин, що змінюються з інтересами, досвідом як окремих статей, так і суспільства. Суть гендерної проблематики – подолання ціннісних установок в культурі, котрі віддають перевагу маскулініним цінностям, уникнення сексизму та насилля, подолання гендерних стереотипів. Формування особистості на кращих зразках української національної культури – перевірений багатолітнім досвідом спосіб зберегти здорову, сильну, духовну націю. Фольклор відображає національну ідентичність та менталітет, спрощуючи специфіку певної культури, тому допомагає дошкільнятам асимілюватися в суспільстві. Різні жанри фольклору – казки, байки, приказки та прислів'я виражають духовність та глибоку мудрість народу, яка передається від покоління до покоління.

Казки є відображенням особливостей менталітету і побуту народу. Вони пропонують типові моделі поведінки, розподіл обов'язків між статями, вчать розуміти інших людей, ставити мету та поетапно її досягати, відстоювати власну думку, не боятися перешкод. Тому гендерний аналіз казок та літератури для дітей загалом є надзвичайно важливим елементом курсу. Студенти не лише вчать аналізувати тексти, а й критично осмислювати їх, усвідомлювати під «гендерним кутом зору».

Класифікація казок передбачає виокремлення наступних основних жанрів: соціально-побутові, казки про тварин, чарівні казки. Соціально-побутові казки не потребують додаткового пояснення. Казки про тварин подають архетипи як прообрази, культурні зразки, що узагальнюють досвід і взаємозв'язок поколінь, є акумуляторами етнічної ідентичності та менталітету. Відповідно до статевої належності персонажі тварин діти сприймають у чоловічих або жіночих образах, котрі впливають на них і підсвідомо формують спосіб життя та моделі поведінки. Чарівні казки найважче трактувати, тому, зазвичай, вдаються до аналізу головних героїв, які володіють надзвичайними здібностями.

Американський психолог Е. Берн вважає, що через наслідування улюблених героїв дитина створює власний життєвий сценарій. Для дівчаток це – принц на білому коні, який звільняє дівчину від усіх негараздів та вивозить її у далеке царство («Принцеса на горошині», «Дюймовочка», «Спляча красуня»). Пасивне очікування, зосередження на власній красі, відсутність самореалізації, перекладання труднощів на «сильного» чоловіка стають життєвим, а не казковим сценарієм. Підтвердженням виступають приказки: «Жінка без чоловіка як піщинка в річці», «Жінка без мужа і жити не дужа», «Чоловік без жінки – голова без тіла, жінка без чоловіка – тіло без голови».

Інший сценарій – шлях невдахи або сироти до успіху без прикладання особливих зусиль. Найчастіше героями таких казок є чоловіки, які за допомогою інших, щасливого випадку або магічних дій досягають високого статусу («Кіт у чоботях», «Летючий корабель», «Кресало»). Ця група казок утверджує патріархальний устрій суспільства, закріплює гендерні стереотипи та знаходить продовження у приказках: «Якщо жінці чоловік покориться, на мавпу перетвориться», «Хай чоловік як ворона, все ж жінці оборона», «Як жінка верховодить, то чоловік по сусідах ходить». Зазначимо, що серед казок є такі, які пропагують егалітарні цінності, зображають дівчат активними, розумними, сміливими, здатними подолати будь-які перешкоди («Мудра дівчина», «Молодильна вода»).

Казка вважається традиційним методом виховання кращих моральних якостей дитини. Любов до батьків, рідного краю, кохання до людини протилежної статі є сценарієм багатьох казок. Позитивним його стрижнем виступає віра у непереможну силу кохання, яке здатне здолати будь-які перешкоди. Проте прояви кохання у жіночої та чоловічої статей кардинально відрізняються. Головна героїня «Снігової королеви»

ніжністю, добром, терпінням, гарячими сльозами розтопила серце Кая. Чоловіки ж можуть використовувати для досягнення мети «силовий сценарій»: «Де ся люблять, там ся чублять». Викрадення нареченої, примус до шлюбу, як приклади системного тиску на жінок, в казках сприймаються захоплююче та романтично.

Саме у дошкільному віці розпочинається конструювання гендерного насилля. Оскільки казки переважно описують позитивний образ чоловіка, то вони мають більший потенціал щодо виховання маскулінності, ніж фемінності. Сучасний чоловічий ідеал мало відрізняється від описаного в казках – чоловік повинен бути сильним, сміливим, винахідливим, досягати поставленої мети, не цуратися агресивних проявів.

Раз, два, три, чотири, п'ять,
Вийшов зайчик погулять.
Тут мисливець вибігає,
прямо в зайчика стріляє!

Купила мама півника,
а півник без ноги ...
Яка хороша пісенька
Ги-ги-ги ...

Василихо-лихо!
Василь буде бити,
А хто ж тебе, Василихо,
Буде боронити?

Ці відомі дитячі віршики, на нашу думку, пропагують психологічне та фізичне насилля над слабшими, відтак, закарбовуючись у підсвідомості, можуть слугувати негативною моделлю поведінки. Тому від пояснення змісту народного фольклору та дитячої літератури, індивідуального розуміння його педагогом, вміння усвідомити гендерні стереотипи значною мірою залежить глибинне усвідомлення дітьми соціальних ролей. Вихователь повинен не лише володіти «гендерним кутом зору», а й уміти переконати батьків у доцільності пом'якшити вплив гендерних стереотипів.

Предметом обговорення зі студентами також є сучасна дитяча література, наприклад, відома книга Л. Денисенко «Майя та її мами», в якій описано різні моделі сучасних сімей. Журнал КПІ «Обрії друкарства»

анотує книжку наступним чином: «У виданні йдеться про клас однієї з київських шкіл, при цьому в кожного зі школярів – своя родинна історія. Тут немає «лелек» чи «дітей, знайдених у капусті», як і немає розмитого поняття «традиційної» родини. Натомість у книжці є реалії життя. В оповідачки Майї – дві мами, а батько – секретний донор. Данилка виховує тільки мама із самого народження, Софійка Перша та її сестра – діти «з пробірки». У Софійки Другої один тато та дві мами, а в Софійки Третьої, вимушеної переселенки з Луганська, – одна мама, тато ж зник на війні. В Аксани – дівчинки-білоруски є лише батько, а мама померла. Батьків Кирила було позбавлено батьківських прав, відтак він потрапив до інтернату. Ще один персонаж оповіді – Раїс, у контексті якого згадується історична трагедія кримськотатарського народу» [Фіялка С. Б., 2018, с. 275–276]. Така література сприймається слухачами неоднозначно.

Практика показує ефективність застосування інтерактивних методів навчання (мозковий штурм, кейс-метод, різноманітні вправи) при викладанні дисципліни. Їх новизна, вдалий підбір до змісту заняття фокусують нестандартний погляд на проблему і тим самим формують нові переконання. «Ціна стереотипу» допомагає зрозуміти, яку ціну «платять» чоловіки за роль «здобувача матеріальних благ», а жінки – за роль «берегині домашнього вогнища», бо те, що втрачає жінка, здобуває чоловік і навпаки. Інтерактиви формують різновекторний погляд на означену проблему, вчать аналізувати та розчленовувати ситуацію, розвивають критичне мислення.

Вправи, у яких за змістом має бути залучено обидві статі, наприклад, «Чим я схожа/схожий на тебе?», «Бюджет родини», найчастіше провести неможливо, оскільки студентські групи за спеціальністю «Дошкільна освіта» переважно жіночі.

Вправи на кшталт «Займи позицію» часто складні для слухачів не стільки змістом, скільки невмінням обґрунтувати власну точку зору, проявом «колективного мислення». Вони змінюють просторове розташування студентів в аудиторії, дають фізичне навантаження, формують міні-групи за нетривіальними ознаками.

Традиційним у викладанні є використання презентацій, відеороликів. Зазначимо, що відеоматеріали необхідно постійно оновлювати, оскільки студенти часто переглядають їх у соціальних мережах, тому втрачається ефект новизни. Докладний аналіз ролика, пояснення понять на конкретних прикладах, емоційне забарвлення тексту та особистісне ставлення до

проблеми викладача сприяють їх глибокому усвідомленню. Використання інтерактивних методів навчання є надзвичайно ефективним, проте не варто надто захоплюватися ними. Результативним є чергування різних форм роботи: теоретичної парадигми та реальних фактів, діалогів, диспутів, лекційних повідомлень, індивідуальних виступів студентів та інтерактивів.

Завдяки використанню інтерактивних методів навчання студенти вміють диференціювати прояви насилля, сексизму, формують критичне мислення, усвідомлюють суть гендерного підходу. Таким чином, підготовка фахівців дошкільної освіти здійснюється з урахуванням демократичних процесів, які відбуваються в Україні та спрямовані на досягнення гендерної рівності. Особливостями викладання курсу є: підготовка до організації діяльності дитсадків на засадах гендерного підходу в процесі його впровадження в теорію та практику дошкільної освіти; вивчення особливостей гендерної соціалізації дошкільнят; формування «гендерного кута зору» студентів з метою пом'якшення гендерних стереотипів та попередження насилля; вміння аналізувати дитячу літературу, фольклор для формування гендерної культури вихованців; орієнтація на співпрацю з батьками, фемінний склад аудиторії.

Список використаних джерел

1. Гендерна педагогіка: хрестоматія / переклад з англ. В. Гайденко, І. Предборської; за ред. В. Гайденко. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006.
2. Гендерні дослідження в педагогіці вищої школи: сучасний стан і перспективи розвитку: з досвіду діяльності науково-дослідного центру з проблем гендерної освіти і виховання учнівської та студентської молоді НАПН України і Тернопільського нац. ун-ту ім. В. Гнатюка / С. Т. Вихор, О. Б. Кізь, В. П. Кравець, О. М. Кікінежді. *Педагогіка вищої школи в XXI столітті: сучасний стан і перспективи розвитку*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Одеса: ВМВ, 2010. Ч. 2. С. 107–109.
3. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій // Рекомендації щодо впровадження гендерних підходів у систему дошкільної та початкової освіти України (О. Кікінежді, Г. Жирська, І. Гречин та ін.). 2010. Частина 1. Програма розвитку ПРООН в Україні. С. 5–75.
4. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.

5. Дерман-Спаркс Л. Антидискримінаційні методи виховання дітей дошкільного віку. Київ: Веселка, 2002. 262 с.
6. Кікінежді О. М., Говорун Т. В., Шульга І. М. Гендерне виховання дошкільнят: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. 192 с.
7. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ: Світич, 2009. 208 с.
8. Кравець В. Гендерна педагогіка: навч. посібник для студ. вузів. Тернопіль: Джура, 2003. 416 с.
9. Кравець В. П. Гендерні дослідження в контексті глобальних викликів сучасності. *Гендерні дослідження: прикладні аспекти: монографія* / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін.; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 448 с.
10. Фіялка С. Б. Тематичне розмаїття дитячих книжок: уроки для України. *Обрії друкарства*. 2018. № 1 (6). С. 268–279. URL: <http://horizons.vpi.kpi.ua/article/view/132929>
11. Формування гендерної компетентності дошкільників у процесі організації навчально-виховної роботи за Базовою програмою розвитку «Я у Світі»: методичні рекомендації / За заг. ред. Туркот Т. І. Упорядник В. Гурєєва. Херсон; КВНЗ«Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради. 2012. 48с.

Ірина Кузьма

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У суспільстві постійно зростає роль медіа. Вони суттєво впливають на управлінські процеси держави, адже саме з допомогою новітніх технологій майбутні обранці створюють собі імідж серед народу; на стабільність існування країни, оскільки її інформаційна політика може зумовити як мирне співіснування, так і розгортання військового конфлікту.

У зв'язку зі зростанням значення засобів масової інформації в житті людей усе більшої актуальності набуває проблема формування їхньої медіаграмотності. Ця компетентність стає однією з

Наукове видання

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ

Колективна монографія

Підписано до друку 29.10.2019.

Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний 80 г/м². Друк електрографічний.

Умов.-друк. арк. 13,49. Обл.-вид. арк. 11,32

Тираж 300 примірників. Замовлення № 10/19/3-2.

*Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*